

Zsolt Péter

Civil Világ - Tizedik adás: Településfejlesztők, akik nem restek a közösségfejlesztéssel kezdeni

A településfejlesztéshez végy néhány szakértőt (leginkább építészt), foglalkoztasd a hivatalt (akik kijárják az engedélyeztetéseket), és szerezz még három dolgot, pénzt-pénzt-pénzt. Nagyjából ennyi a recept annak a fejében, aki megálmodja a településfejlesztést, aki pedig ugye nem más, mint a település vezetője. Azért is szavaznak rá – gondolja joggal -, mert róla elhiszik, hogy álmodni is tud és meg is tudja valósítani.

És mi mégsem az építészmérnökök valamelyik egyesületét hívtuk az utolsó műsorba, viszont hívtunk olyanokat, akik közösségfejlesztők, olyan civileket, akik leginkább a konfliktuskezelésben jártasak, vagy éppenséggel azt szeretnék, hogy aktivizálódjanak a helyiek. Mindhárom vendégünk azt fejtegette hogyan kell aktivizálnunk és ezen keresztül jobbat tenni lakókörnyezetünk fejlesztését.

Voltaképp kétféle alapvető attitűd az, amihez a polgáribb civilséghez szoktak viszonyulni. Vannak Széchenyi kifejezésével a „közrestek”, akik túlságosan lusták ahhoz, hogy túllépjenek a legönösebb érdekeiken. Ők könnyen problémát látnak mindenféle polgári aktivitásban, fanyalognak, hogy miért pont azzal és miért nem inkább mással foglalkozik a polgártárs, ha már nem tud mit kezdeni az energiájával. Igazából ők azt szeretnék, ha mindenki nyugton maradna, és maximum akkor mozdulna meg, ha felülről erre felszólítást kap. Vannak aztán akik nem „közrestek”, akiknek lehet tényleg több energiájuk van, mint az átlagnak, vagy csak valami beindította őket. Őket azonban nem zavarja, ha másokat meg más téma aktivizál. Ahol a civilek közt hiányzik az egymás témakörével kapcsolatos tolerancia, ott, ha nem a közrestség az ok, akkor a politika. Vagyis az, hogy a magát civilnek valló voltaképpen nem szakad el a hatalom megszerzésének vágyától, másképp fogalmazva túl közel van a hatalomhoz, hogy valóban civil lehessen.

A településfejlesztés sem megy közrestséggel. Kellene hozzá az ott élők, akik megnyilvánulnak, vágyakat fogalmaznak meg, és „nem szeretném”-érzéseket. Ez persze nem azt jelenti, hogy nincs szükség álmodó és megvalósításban jeleskedő politikusra, apparátusra,

szakértőkre, de azt igen is jelenti, hogy a helyiek nélkül, azok ellenében nem lehet álmodni. Sokszor mondják egyébként várostervezők és építészek, hogy ők szépen megcsinálják, de aztán jönnek a lakók és ízléstelenül elrontják. Kitalálnak valami esztétikusot, de a megrendelő divatosat akar, valami nem oda illőt, vagy épp valami unalmasat. Szóval amennyire én tudom, a profi településfejlesztők panaszkodni szoktak az amatőrökre, és biztos sokszor igazuk is van. Máskor meg az emberek viselkedése bizonyítja be, hogy bár a szakma csodálatát kivívta az építész, az még sem működik.

Romhányi Andrásék például felkaroltak egy építészeti értéket, egy városvédő attitűdöt, és épp abban a kérdésben kerültek szembe az önkormányzattal, hogy szigorúbb szabályozást tartottak volna kívánatosnak. A hivatal inkább puhított volna a szabályozáson, és pedig vendégünk szerint azért, hogy ne kelljen foglalkoznia annyi részletkérdéssel.

Az is megeshet, hogy egy-egy helyen a vezetés beleszalad a nagy lehetőségbe, elbódít mindenkit a rengeteg pénzben rejlő lehetőség, és magasra szöknek a lakossági elvárások, de a végeredmény már nem képes elérni az elszabadult álmokat. Erre példa Kovács Edittől Miskolc villamosfelújítása volt, melyre nagyon sok Eu-s pénz érkezett, aztán a végére mégis, talán épp a túlzott várakozás miatt felszaporodott a lakossági kritika. A városvezetés a méhbe vitte volna a régi piros villamosokat, ám a lakosság érzelmileg kötődött hozzájuk. Így alakult a konfliktusból ki az az ötlet, hogy új funkciót keresnek nekik.

Településfejlesztések gyakori konfliktusa az is, mikor az önkormányzat gazdasági szempontokat figyel – mert ez is a dolga -, míg a közösség közösségi célokat fogalmaz meg. Egy zöldterületből például miért is volna adóbevétele egy városrésznek, egy hajdani moziból, aminek valamilyen új közösségi funkciót találnak ki a civilek miért is volna bármilyen pénzben mérhető haszna? Hogy fogjuk ezt fenntartani? – kérdezi a politikus, mert ez az ő felelőssége. Romhányi András mesélt a wekerlei bezárt moziról.

Kovács Edit történeteiből egy rugóra járó forgatókönyv rajzolódott ki, mely szerint a település vezetői teszik jóhiszeműen a dolgukat, és valahol egy fejlesztési program felénél kényszerülnek arra, hogy mégis bevonják a közösséget. (Ld. erről a miskolci régi piros villamosok esetét.) Leszögezhetjük, hogy a civilek egy településfejlesztésbe akkor kerülnek be rendszerint, ha valamilyen konfliktusuk van. S ha ezt aztán sikerül megoldani és elégedetté

válk a közösség, fellélegzik a vezetés is. Majd indul a következő projekt, és megint minden kezdődik előlről, megint csak a konfliktus az, ami behozza a közösségi szempontokat, pedig a fejlesztők többször jelezték, hogy mindez megelőzhető, és a trükk csak annyi, hogy a közösséggel kell kezdeni, és csak azután kell építkezni. Így nem csak a konfliktus előzhető meg, de akármilyen hihetetlen, kiegészítő ötletek is jönnek, sőt, még az is előfordulhat, hogy teljesen átalakul: jobbá válk a koncepció.

Az olyan történetekben – s ezekről nem volt szó, mert nem akartunk ünneprontók lenni -, mint az EU által a pénz feltételéül szabott Integrált Városfejlesztési Stratégia, melynek célja az volt, hogy a lakosságot sem kihagyva legyen folyamatában is átgondolva hogyan épüljenek egymásra az elemek. Szóval ennek a célja az lett volna, hogy aztán szeressék az emberek ami elkészül. Inkább azonban csak kipipálásra kerültek a megfelelő rubrikák. Volt lakossági meghallgatás, volt vélemény, de aztán a fejlesztők mégiscsak mentek a maguk útján. Azt hiszem 2010-ben kevés helyen épült be a fejlesztési programokba a helyi közösségi elképzelés, és kevés helyen tudták ezt valóban kibontani. Kellő idő sem állt rendelkezésre, hogy valami alapos folyamat szülessen. Ezeknek a célja ugyanis nem az, hogy szakemberek nélkül a civilek össze-vissza mondjanak valamit, aztán meg a profik valósítsák meg, amit közösségi tervezés nélkül is akartak, hanem az, hogy szakértő és civil aztán összedolgozzon.

Arra ebben a műsorban mi sem varrtunk gombot, hogy miként is kell az esetleg ezer féle civil és laikus ötletet egységes koncepcióvá, s aztán stratégiai tervvé formálni, no de épp erre valók a módszertanások. Civilfejlesztő munkám során már módomban volt találkozni azzal az attitűddel, mely szerint „nálunk azért nem lesz semmi, mert az emberek nem tudnak szót érteni egymással. Majd ha szót értenek - mondják -, akkor talán, de amíg ez a széthúzás van...” Ha valami nagyon nem tetszik a közösségnek létrejön az egység, de ha nincs érdeksérelem, akkor előzetesen maguk a lakók sem látják sem értelmét, sem szükségességét, sem esélyét annak, hogy az együttgondolkodásból valami hasznos születhet. Vagyis nem csak a településvezetők ludasak az előregondolkodás elmaradásában.

Az „előbb egyetértés kéne” civil logikában az a hiba, hogy azt feltételezi, hogy az együttműködési készség az vagy van, vagy nincs, és ha nincs, akkor sajnos nincs is mit tenni. De a jó hír az, hogy senki sem születik úgy, hogy tudná, hogyan kell együttműködni, vitákat kihordani és eljutni egy közös megoldáshoz. Vagyis néhányan biztos így születnek, mások

meg megtanulják, mert megtanulható. Kellene hozzá olyan közösségfejlesztők, mint ennek a rádióműsornak a vendégei voltak. A Szárnyak és Gyökerek Alapítvány benne van egy Közös Alapon nevű programban. Jópofa – ha szabad így fogalmaznunk - koncepciójuk, hogy igyekeznek megtanítani és létrehozni közösségi alapítványokat, melyek helyben gyűjtenek materiális javakat, és aztán azt szét is osztják.

A rádióműsor kulissza titkaiból is hadd áruljunk el annyit, amit mindenki sejt, hogy bizony, míg megy a zene, gyakran megy tovább a beszélgetés is, és nem ritkán a műsor befejezte után is hangzanak el igazán érdekes dolgok. Olyan ez, mint kezdő szociológus koromban, mikor falukutatáson interjúkat készítettem. Udvarias és kimért válaszokat kaptam, és töltöttem a papírjaimat, aztán búcsúzáskor megkérdezték, tudok-e még maradni egy pohár borra, vagy egy kávéra. Ha tudtam, akkor kezdődött el az igazi mesélés.

Nos, nem ritkán így volt ez a Civil Világ sorozatban is. Míg a zene szólt, derült ki, hogy kinek milyen kudarcra volt, hogy mikor milyen érdekek vittek el egy fejlesztést abba az irányba, ami aztán a közösség kárára ment. Előjönnek indulatok, irónia és mindenféle, míg a mikrofon „civilizál”. Néha jó volna, ha kipróbálhatnánk, hogy a zene alatti beszélgetés menjen az éterbe. Ezúttal azonban a Wekerle Társaskört képviselő Romhányi András e nélkül is utalt rá, hogy például milyen nehéz egy városi közösségi térnél elérni, hogy ne csak a teniszimádók örülhessenek neki.

Az adásban elhangzó fontosabb fogalmak:

Területfejlesztés: Országos, vagy regionális kiterjedtségű tevékenység. Feladata a folyamatok figyelése, értékelése, térbeli egyenlőtlenségek mérséklése; beavatkozások irányainak meghatározása, a fejlesztés koncepciója, összehangolása.

Területrendezés: Terület felhasználás szabályai; fizikai erőforrások felhasználása; térbeli-, fizikai rendszerek.

Településfejlesztés: Falusi, vagy városi szintű lakóhelyi egységekben a teljes településre, annak társadalmára, gazdaságára, épített és természeti környezetére vonatkozó tevékenységek rendszere, annak fejlesztése.

Településrendezés: A település műszaki- fizikai struktúrájának alakítása, fejlesztése.

Mindegyik interjúalanyunkban volt egy közös is. Mindegyik helyhez kötött problémát feszegetett, a lokalitásra fókuszált. Valószínűleg itt is megragadható valami, ami szintén összeköti a civil világot: annak a helynek az ismerete, ahol élnek és tevékenykednek. Kell néha venni a fáradságot, hogy megkérdezzük, hol szorítja a cipő azt, aki hordja. Nekünk műsorkészítőknek is meg kellett próbálni megérteni miként látja a világot annak a civil szervezetnek a képviselője, akivel épp beszélgethetünk.

Komáromi Mátyás mintha soha nem tapasztalná azt, hogy az emberek feje üres volna és tanácstalan, mert szervezete azokkal találkozik, akik már eleve szeretnének valamit tenni. Az ő szemével a világ csupa alulról feltörő kreativitás. Kovács Edit pedig igyekszik részvételre és cselekvésre biztatni a helyi közösségeket és a „baj” akkor kezdődik, amikor azok tényleg cselekednek is. Ez a közösségfejlesztő paradoxona. (Ld. a műsorban a zebra felfestésének történetét.) Romhányi úr pedig, aki Wekerle nagy barátja, olyannak látja a világot, amelyben harcolni kell. De az ő szemléletével is igen könnyű azonosulni.

Hát azt nem ígértük, hogy a Civil Világban a hazai nonprofit szektor egészét maradéktalanul bemutatjuk, mert a statisztikai teljesség beígérése szükségképp megvalósíthatatlan. De hogy el lehet sajátítani a másik szemével való vizsgálódást, az reméljük teljesült. Úgy véljük ez a legfontosabb lépés ahhoz, hogy aztán egy párbeszéd kialakulhasson azok között, akiket Széchenyi szavával nem „közrestek”.